

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Ο ρόλος της λογοτεχνίας στην εκμάθηση της ελληνικής ως 2^{ης}
γλώσσας.”**

“The role of literature in learning Greek as a second language.”

Όνοματεπώνυμο: Φρειδερίκη Λιάκου

ΑΜ: 77

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κα. Χατζηπαναγιωτίδου Άννα

Επιβλέπων καθηγητής β' και γ': κ. Ντίνας Κωνσταντίνος & Μπίκος
Κωνσταντίνος

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Περιεχόμενα	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
Εισαγωγή.....	6
Θεωρητικό πλαίσιο.....	8
1.2 Προσδιορισμός εννοιών	8
1.2 Σύμπραξη λογοτεχνίας και γλωσσικής διδασκαλίας	11
1.3 Σύμπραξη λογοτεχνίας και διδασκαλίας δεύτερης γλώσσας.....	13
1.4 Διδάσκοντας την Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα: επίπεδα γλωσσομάθειας και διαθεσιμότητα εκπαιδευτικού υλικού.....	16
2.Μεθοδολογικό πλαίσιο	19
2.1 Ερευνητικός Σκοπός.....	19
2.2. Ερευνητικά ερωτήματα	20
2.3 Μεθοδολογία και διαδικασία έρευνας.....	21
3. Αποτελέσματα.....	23
3.1 Τα λογοτεχνικά κείμενα	23
3.2 Λογοτεχνικά κείμενα χρήσιμα κατά τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.	29
3.2.1 Η θέση της λογοτεχνίας στο πρόγραμμα για την εκμάθηση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.	29
3.2.2 Η καταλληλότητα των λογοτεχνικών κειμένων των σχολικών εγχειριδίων.....	31
3.2.3 Ωφέλειες από την αξιοποίηση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.	32
3.2.4 Αδυναμίες από την αξιοποίηση της λογοτεχνίας για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.....	33
Συμπεράσματα – προτάσεις	34
Βιβλιογραφία.....	36

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα παρόν πόνημα επιχειρεί να διερευνήσει τον τρόπο που η λογοτεχνία συμβάλλει στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας. Είναι απολύτως σαφές ότι τα λογοτεχνικά κείμενα έχουν περίοπτη θέση στις γλωσσικές διαδικασίες, μα πρόσφατα αναδεικνύονται και ως εξαιρετικό εργαλείο για τεχνικές διδασκαλίας. Στο παρόν πόνημα μελετάται η θέση των λογοτεχνικών κειμένων εντός των γλωσσικών διαδικασιών, το επίπεδο καταλληλότητας που έχουν τα κείμενα, τα οφέλη που αποκομίζονται μα και οι αδυναμίες που ανακύπτουν από την αξιοποίηση της λογοτεχνίας. Τελικώς, η λογοτεχνία είναι εξαιρετικά χρήσιμη στο σύνολο των επιπών στα οποία η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη, πληρώντας σχεδόν το σύνολο των όρων καταλληλότητας. Οι γλωσσικές δεξιότητες των μαθητών αναπτύσσονται δυναμικά, μα καταγράφεται και εξοικειώσή τους με τον πολιτισμό της Ελλάδας. Τέλος, αναφέρονται σημαντικά περιθώρια στα οποία μπορεί να βελτιωθεί το επίπεδο συνεισφοράς των λογοτεχνικών κειμένων στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ: πρώτη γλώσσα, δεύτερη γλώσσα, λογοτεχνία, εκμάθηση γλώσσας

ABSTRACT

The current issue is trying to investigate the way that the literature contributes to the teaching of the Greek language as a foreign language. It is absolutely clear that literature has a great place within the lingual procedures, however it is obvious recently that literature is also a significant tool for the technics of teaching. In the current essay, it is examined the place that the literature has in the lingual procedures, the level of suitability of the literature, the pros and the inadequacies from the use of the literature. At last, it appears that literature is extremely useful for every level of teaching the Greek language as a second language. The lingual abilities of the students appear to develop dynamically, while there is an enormous contact with the Greek civilization. Finally, there seem to be many places to improve the contribution of the literature to the teaching the Greek language as a second language.

KEY – WORDS: first language, second language, literature, learning of foreign language

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αρχικά, θα ήθελα να εκφράσω πολλές ευχαριστίες στην κυρία Άννα Χατζηπαναγιωτίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Διαπολιτισμικής / Γλωσσικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Frederik της Λευκωσίας, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, καθώς επίσης και για τις χρήσιμες συμβουλές στα διάφορα στάδια της διπλωματικής μου εργασίας που διευκόλυναν την πρόοδο μου. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τον κύριο Κωνσταντίνο Ντίνα και τον κύριο Κωνσταντίνο Μπίκο, διότι ήταν πρόθυμοι να μου προσφέρουν οποιαδήποτε βοήθεια για την διαμόρφωση της εργασίας αυτής.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία θα ήθελα να κάνω στην οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση από την αρχή μέχρι και το τέλος του εγχειρήματος αυτού και για την υποστήριξη τους σε κάθε βήμα της ζωής μου.

Λιάκου Φρειδερίκη,

29/01/2023, Φλώρινα

Εισαγωγή

Στο παρόν πόνημα εξετάζεται ο ρόλος που διαδραματίζει η λογοτεχνία κατά τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης. Ειδικότερα, το θέμα διερευνάται βιβλιογραφικά και θεωρητικά και ακολουθεί η μελέτη ορισμένων λογοτεχνικών κειμένων, που είναι μέρος των επίσημων εγχειριδίων σχετικά με τη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Είναι σαφές ότι ο τρόπος που διδάσκεται η γλώσσα συνδέεται άρρηκτα με τη λογοτεχνία, επειδή η κατάκτηση μιας γλώσσας είναι περισσότερο εύκολη εάν οι μαθητές εξοικειωθούν με γραπτά λογοτεχνίας.

Στη σημερινή εποχή, πολλοί μαθητές που φοιτούν σε Ελληνικά σχολεία έχουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα, επειδή προέρχονται από γονείς μετανάστες ή πρόσφυγες ή είναι μέλη μειονοτήτων, που έχουν άλλη μητρική γλώσσα και όχι την Ελληνική. Ο τρόπος που θα διδαχθεί μια δεύτερη γλώσσα αποτελεί μείζον ζήτημα της επιστημονικής κοινότητας, μιας και το σύνολο των σύγχρονων κοινωνιών έχουν το στοιχείο της πολυπολιτισμικότητας αλλά και της πολυγλωσσίας. Ως εκ τούτου, στις Ελληνικές σχολικές μονάδες φοιτούν παιδιά δίγλωσσα, με πλήθος ιδιαίτερων εκπαιδευτικών αναγκών, αναλογικά με τα παιδιά των οποίων η Ελληνική γλώσσα είναι η μητρική. Το ζήτημα της κατάκτησης μιας δεύτερης γλώσσας έχει πολλές απαιτήσεις και η συμβολή των λογοτεχνικών κειμένων φαίνεται εξαιρετικά χρήσιμη.

Η έρευνα που εκπονείται έχει σκοπό την κατανόηση του τρόπου επίδρασης της λογοτεχνίας σε έναν όσο πιο αποτελεσματικό τρόπο διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης. Επίσης, στοχεύει στην αξιολόγηση του τρόπου διεξαγωγής της σύγχρονης διδασκαλίας, ώστε να αναδειχθεί η αποτελεσματικότητά του. Για τις ανάγκες αυτής της αξιολόγησης, η ανάλυση θα γίνει επί ορισμένων λογοτεχνικών κειμένων.

Το πόνημα περιέχει τρία κεφάλαια. Στο πρώτο παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο επί του οποίου διεξάγεται η μελέτη, εδώ αποσαφηνίζονται εννοιολογικά οι βασικοί όροι που περιέχονται στο πόνημα, εξετάζεται η συμβολή της λογοτεχνίας στη διδασκαλία μιας γλώσσας και ειδικότερα όταν διδάσκεται μια γλώσσα ως δεύτερη. Επίσης, παρουσιάζεται η δομή της εκπαίδευσης σήμερα, σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Ακολουθως, το επόμενο κεφάλαιο περιέχει τη μεθοδολογία στη βάση της οποίας διεξήχθη η έρευνα. Αναλυτικότερα, υπάρχει η διατύπωση του ερευνητικού σκοπού και των ερευνητικών ερωτημάτων, που αναμένεται να βρουν απόκριση από το αποτέλεσμα της μελέτης. Εδώ περιλαμβάνεται η περιγραφή της μεθοδολογίας και της ερευνητικής διαδικασίας.

Το τελευταίο κεφάλαιο αποτελείται από την παρουσίαση των λογοτεχνικών κειμένων που αναλύθηκαν, αλλά και η συμβολή τους στον τρόπο που κατακτάται η Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη. Καταλήγοντας, παρατίθενται συμπεράσματα και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Θεωρητικό πλαίσιο

Το πλαίσιο του πονήματος περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική ανασκόπηση ζητημάτων σχετικών με το υπό διερεύνηση θέμα. Έτσι, αποσαφηνίζονται έννοιες που αφορούν το θέμα και έννοιες που σχετίζεται με τον τρόπο που διδάσκεται η λογοτεχνία σε σχέση με τη διδασκαλία της γλώσσας, ως δεύτερη. Οι πληροφορίες αυτές είναι εξαιρετικά χρήσιμες για την πορεία της μελέτης.

1.2 Προσδιορισμός εννοιών

Όταν κάποιος αναφέρεται στη γλώσσα, κάνει λόγο για όρο με ευρεία χρήση στην καθημερινότητα του λόγου των ανθρώπων. Έτσι, περιλαμβάνει όλα τα φραστικά μέσα με τα οποία οι άνθρωποι εκφράζονται και προβαίνουν σε ανακοίνωση των νοημάτων τους. Η γλώσσα έχει πολύ μεγάλη σημασία, καθώς αποτελεί τον καθρέφτη της ταυτότητας του καθένα, του πνευματικού του επιπέδου, της ιστορίας και των χαρακτηριστικών του (Ματακιάς, 1983). Πλήθος ερευνητών ερεύνησαν τη γλώσσα. Ο Sausure διακρίνει στη γλώσσα τα στοιχεία της πολυπλοκότητας και της ετερογένειας, καθώς και τις πολλές σημασίες που έχει. Η αναφορά κάποιου στην έννοια της γλώσσας, μπορεί να συνεπάγεται πλήθος διαφορετικών πραγμάτων, που ξεκινούν από τον λόγο και την ομιλία, το σύνολο των φθόγγων, των σημασιών, του τρόπου που συνδέονται το περιεχόμενο και η μορφή, αλλά και τη διαδικασία της επικοινωνίας ανάμεσα σε ανθρώπους και ομάδες και τελικά αποτυπώνει τον τρόπο που εξελίσσεται η ανθρώπινη επικοινωνία στο πέρασμα του χρόνου (Μπαμπινιώτης, 1998).

Στο παρόν πόνημα μελετάται η Ελληνική γλώσσα και ο τρόπος διδασκαλίας της ως δεύτερη. Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό η Νέα Ελληνική είναι εκείνη που χρησιμοποιείται, η οποία αποτυπώνει την εξέλιξη της στο πέρασμα των χρόνων. Εντοπίζει κανείς τις ρίζες της επί της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας, που σήμερα είναι ανενεργή και δεν ομιλείται. Η γλώσσα που σήμερα χρησιμοποιείται συνεχίζει την εξελικτική της πορεία και αλλάζει συνεχώς λόγω γεωγραφικών και κοινωνικών παραγόντων (Αρχάκης & Κονδύλη, 2004).

Είναι επίσης εξαιρετικό κρίσιμο να διακριθεί μια γλώσσα σε μητρική και σε δεύτερη. Πρώτη ή μητρική είναι εκείνη η γλώσσα με την οποία ο καθένας έρχεται σε επαφή και την μιλάει το περιβάλλον που τον περιβάλλει κατά τη γέννηση και τη ζωή του. Συνήθως, είναι εκείνη που χρησιμοποιείται από τον οικογενειακό περιβάλλον κάποιου, όμως υπάρχει και η περίπτωση της διαφορετικής καταγωγής των γονέων, οπότε και είναι πιθανή η ομιλία από αυτούς διαφορετικών γλωσσών. Είναι, ωστόσο σαφές, πως ως μητρική (ή πρώτη) αναφέρεται εκείνη που ομιλείται από τα ομοεθνή άτομα, με σκοπό την επικοινωνία, ενώ ακόμα είναι εκείνη που χρησιμοποιείται στις εκπαιδευτικές διαδικασίες (Γεωργογιάννης, 2009).

Η δεύτερη γλώσσα αντιπαράθεται ως έννοια στη μητρική. Είναι εκείνη που διδάσκεται και κατακτάται για να εκπληρώσει κοινωνικές ανάγκες, διότι πιθανόν τα άτομα έχουν καταβολές από δίγλωσσες οικογένειες ή κατοικούν σε ξένο κράτος και αναγκάζονται να την μάθουν, για ανάγκες επικοινωνίας και ένταξης εντός της κοινωνίας.

Η εκμάθηση μιας γλώσσας ως δεύτερης διαφέρει από τη διδασκαλία μιας άλλης ξένης γλώσσας επειδή η κατάκτησή της δεν γίνεται μόνο από τις εκπαιδευτικές διαδικασίες, αλλά και μέσω των επαφών με την ίδια τη γλώσσα και όσους τη μιλούν (Μήτσης & Μήτση, 2007). Η δεύτερη γλώσσα συνδέεται άρρηκτα με τη διγλωσσία, η οποία είναι εξαιρετικά δημοφιλής στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, λόγω των μεταναστευτικών ροών και των προσφυγικών κυμάτων (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017). Προκύπτει από τη γλωσσική επαφή που έχουν οι ομιλητές από την επαφή που έχουν οι διαφορετικές γλώσσες, αλλά και από την εξέλιξη του ατομικού σε κοινωνικού επιπέδου, ώστε τελικά φτάνει στο σχολικό περιβάλλον από τους δίγλωσσους μαθητές, τους αλλοδαπούς και εκείνους που ανήκουν σε μειονότητες (Σκούρτου & Κούρτη-καζούλη, 2015; Τσοκαλίδου, 2004).

Μπορεί κανείς να εντοπίσει δύο τύπους για τη διγλωσσία, εκείνη που έχει τον τύπο της ακαδημαϊκής και εκείνη της διαλογικής διγλωσσίας. Η ακαδημαϊκή αφορά στο επίπεδο ευχέρειας και κατάκτησης των δύο γλωσσών, και η διαλογική αφορά στον τρόπο που οι γλώσσες χρησιμοποιούνται.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι δίγλωσσοι άνθρωποι δεν έχουν τον ίδιο βαθμό επάρκειας και στις δύο γλώσσες που ομιλούν, ο οποίος επηρεάζεται από πλήθος

παραγόντων, ενισχυτικών αλλά και ανασταλτικών. Ορισμένοι από αυτούς τους όρους αφορούν στον τρόπο και στον χρόνο που κατακτάται η δεύτερη γλώσσα, το επίπεδο που αυτή κατακτάται, και ο εκούσιος ή όχι χαρακτήρας κατάκτησής της (Σακελλαροπούλου, 2013).

Οι σύγχρονες κοινωνίες, όντας πολυπολιτισμικές, αντιμετωπίζουν έντονα το φαινόμενο της διγλωσσίας στα εκπαιδευτικά συστήματα, το οποίο κάνει μονόδρομο την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η προσέγγιση αυτή θέλει διαφορετικούς πολιτισμούς να γνωρίζονται, να αλληλεπιδρούν, αλλά ενισχύει και αξίες όπως η διαφορετικότητα, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, της ισότητας και της δικαιοσύνης (Νικολάου, 2011). Έτσι, μπορεί να ειπωθεί πως ο χαρακτήρας της σύγχρονης εκπαίδευσης διαπνέεται από διαπολιτισμικότητα, και οδηγεί στη δημιουργία σχολείων νέου τύπου, που δεν αφομοιώνουν και δεν κάνουν διακρίσεις των μαθητών βάσει καταγωγής ή γλώσσας. Αντιθέτως, στα σχολεία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η διαφορετικότητα γίνεται αποδεκτή ως κάτι που υπάρχει και υπήρχε πάντα, ενώ σημειώνεται και σεβασμός της ιδιαιτερότητας και των πολιτισμών των άλλων, ώστε τελικά να επιτυγχάνεται καλή επικοινωνία και συνεργασία, με ισότιμη πρόσβαση για όλους στις εκπαιδευτικές διαδικασίες (ό.π.).

Η λογοτεχνία, ωστόσο, συνιστά κάτι περίπλοκο, που δύσκολα διαχωρίζεται από λοιπά γραμματειακά είδη, διότι αναμειγνύεται με πλήθος άλλων πεδίων, όπως τη φιλοσοφία, τη γλωσσολογία, την ιστορία αλλά και την ψυχανάλυση (Culler, 2000). Στο παρόν πόνημα θα μελετηθεί η λογοτεχνία για σκοπούς διδασκαλίας, με τον τρόπο που χρησιμοποιείται στο εκπαιδευτικό σύστημα. Έτσι, συνιστά ένα μάθημα κατά το οποίο διδάσκονται και αναλύονται πεζά κείμενα, αλλά και ποιήματα, από Έλληνες κατά κύριο λόγο λογοτέχνες.

1.2 Σύμπραξη λογοτεχνίας και γλωσσικής διδασκαλίας

Η έννοια της λογοτεχνίας συνδέεται άρρηκτα με την εκπαίδευση της γλώσσας στην εκπαίδευση της Ελλάδας. Τούτο λαμβάνει χώρα καθώς κατά τη διδασκαλία της, τα παιδιά γνωρίζουν πλήθος γλωσσικών τύπων και γνωρίζονται με ποικίλα κειμενικά είδη, ενώ ακόμα βλέπουν τον τρόπο που αποτυπώνεται ο αυθεντικός λόγος (Σπανός, 2002).

Έτσι, στις βαθμίδες και της Πρωτοβάθμιας αλλά και της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης η λογοτεχνία θεωρείται ένα εξαιρετικό εργαλείο διδασκαλίας. Έτσι, κατά τη φοίτηση στις τάξεις του Δημοτικού σχολείου, καθώς με αυτή προωθείται η διερευνητική και κοινωνική μάθηση, αλλά και η καλλιέργεια κριτικής και δημιουργικής σκέψης των παιδιών, αλλά θα ενισχυθεί ο κριτικός εγγραμματισμός τους, ώστε τελικά να ανταποκρίνονται σε πλήθος περιβαλλόντων και επικοινωνιακών καταστάσεων (Κολλιού, 2016).

Το 2011 εκδόθηκε καινούριο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, το οποίο θεσπίζει την υποχρεωτικότητα της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων, τόσο στις τάξεις του Δημοτικού όσο και του Γυμνασίου. Ειδικότερα, αναφέρονται εντός αυτού ξεκάθαρα οι διδακτικοί στόχοι του μαθήματος, αλλά και το σύνολο των δεξιοτήτων που αναμένεται να αναπτυχθούν. Επιπρόσθετα, η λογοτεχνία συνταιριάζεται με τις νέες τεχνολογίες, καθώς πλήθος νέων παρεμβατικών πρακτικών επιλέγονται από τους εκπαιδευτικούς. Ενδεικτικά αναφέρονται τα σχέδια εργασίας, η διδασκαλία σε ομαδοσυνεργατικό επίπεδο, η παρουσίαση βιβλίου και οι δραματοποιήσεις. Είναι ακόμα σημαντικό οι μαθητές που φοιτούν στο Δημοτικό σχολείο να γνωρίζουν πολλούς τύπους κειμένων, ποιήματα, τραγούδια, κόμικς και κείμενα επιστημονικής φαντασίας (ΕΣΠΑ2007-13/Ε.Π.Ε&ΔΒΜ/Α.Π.1-2-3, 2011). Με αντίστοιχο τρόπο οργανώνεται ο τρόπος που διδάσκεται η λογοτεχνία για τους μαθητές του Γυμνασίου και προτείνονται πρακτικές αναλόγως της ηλικίας των παιδιών. Εδώ, στόχος της διδασκαλίας είναι η ανάπτυξη της κριτικής αγωγής απέναντι στον πολιτισμό του σήμερα και επιδιώκεται να καλλιεργηθούν διάφορες αναγνωστικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, μέσω της ανάδειξης της γλωσσικής ποικιλίας και του τρόπου που η γλώσσα σχετίζεται με τα φαινόμενα του πολιτισμού (ΕΣΠΑ2007-13/Ε.Π. Ε&ΔΒΜ/Α.Π. 1-2-3, 2011).

Πέραν των ανωτέρω, προβλέπεται και το σύνολο των δεξιοτήτων που θα αναπτύξουν οι μαθητές από το μάθημα της λογοτεχνίας. Έτσι, επιδιώκεται να αναπτυχθεί η προσωπική άποψη σχετικά με τα κείμενα που αναλύονται, αλλά και να έρθουν σε επαφή με πλήθος ειδών προς ανάγνωση, τόσο ατομικά όσο και ομαδικά. Επιπρόσθετα, τα παιδιά θα είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τα πολιτισμικά στοιχεία που περιέχουν τα λογοτεχνικά κείμενα, αλλά και τις συμβάσεις και τις τεχνικές τους, οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες με την ίδια τη γλώσσα. Ακόμα, η λογοτεχνία ενισχύει την καλλιέργεια της αφήγησης, διότι συνδυάζει λόγο και εικόνα και παράλληλα προκαλεί πλήθος συναισθημάτων, αναλόγως του λογοτεχνικού κειμένου (ό.π.).

Η λογοτεχνία αποτελεί μάθημα και του Λυκείου και εμπεριέχεται στα Νέα Ελληνικά. Εδώ το μάθημα προσεγγίζεται ιστορικά και γραμματολογικά, με τα κείμενα να έχουν τα στοιχεία της διαθεματικότητας, της διακειμενικότητας, ενώ ακόμα αξιοποιούνται οι νέες τεχνολογίες. Η συμπερίληψη της λογοτεχνίας στα Νέα Ελληνικά αποτυπώνει και τον τρόπο που τελικά συνδέεται με τη διδασκαλία της γλώσσας, ακόμα και σε τάξη που η κατάκτηση της ελληνικής θεωρείται ότι έχει επιτευχθεί ικανοποιητικά (Ορφανίδης και συν., 2016).

Από όσα προηγήθηκαν, αναδεικνύεται η ένταξη της λογοτεχνίας στο σύνολο των βαθμίδων της Ελληνικής εκπαίδευσης, και η άρρηκτη σχέση της με τον τρόπο που διδάσκεται η ελληνική γλώσσα. Φυσικά, αυτό δεν αφορά μόνο τη Νέα Ελληνική λογοτεχνία και τη γλώσσα, αλλά απαντάται και στην Αρχαία Ελληνική, τα οποία επίσης διδάσκονται και αναλύονται, πρωτότυπα ή και σε μετάφραση.

1.3 Σύμπραξη λογοτεχνίας και διδασκαλίας δεύτερης γλώσσας

Σε όσα προηγήθηκαν, αποτυπώθηκε ο τρόπος που η λογοτεχνία συνδέεται με τη διδασκαλία της γλώσσας, στις περιπτώσεις που αφορά τη μητρική γλώσσα. Βέβαια, είναι διαφορετικό όταν η λογοτεχνία χρησιμοποιείται για να διδαχθεί η Ελληνική ως δεύτερη ξένη γλώσσα και αυτή η προσέγγιση αποτελεί ένα πεδίο εξαιρετικού επιστημονικού ενδιαφέροντος. Οι δίγλωσσοι μπορούν να μαθαίνουν την πρώτη (μητρική) τους γλώσσα και τη δεύτερη ταυτόχρονα ή και σε διαφορετικό χρόνο. Όταν γίνεται λόγος για την πρώτη γλώσσα κάποιου, μιλούμε για τη γλώσσα με την οποία κανείς μπορεί να εξοικειωθεί με εύκολο τρόπο και να την κατακτήσει. Ενώ στην περίπτωση της δεύτερης γλώσσας, είναι μια γλώσσα που θα μάθει, όπως σχεδόν μία ξένη γλώσσα. Συνήθως, η δεύτερη γλώσσα μαθαίνεται αφού έχει κατακτηθεί η μητρική και το σύνολο των μηχανισμών της (Μήτσης, 2003).

Μιλώντας ωστόσο για εκμάθηση μιας γλώσσας εκτός της μητρικής, γίνεται λόγος για εκμάθηση ενός ολοκληρωμένου και πολυδιάστατου επικοινωνιακού συστήματος και όχι σε εκμάθηση ενός συστήματος από δομές, μορφολογικά και λεξιλογικά φαινόμενα, που πρέπει να διδαχθούν υπό μορφή κανόνων (Χατζηπαναγιωτίδη, 2010). Επί αυτού συντελεί και η συνδρομή της λογοτεχνίας ως ένα εργαλείο για να μάθε κανείς τη δεύτερη γλώσσα. Υπό αυτή την έννοια, η λογοτεχνία και τα κείμενά της δε συνιστούν κάποιες γλωσσικές δομές που αθροίζονται και ενώνονται, αλλά ένα επικοινωνιακό εργαλείο, έναν φορέα πολιτιστικών αξιών, εμπειριών και στάσεων, ώστε τελικά να οδηγήσει ώστε μια γλώσσα να διδαχθεί και να κατακτηθεί, ως δεύτερη, αποτελεσματικά (Κοκκινίδου, 2010).

Στις σύγχρονες εκπαιδευτικές διαδικασίες, η λογοτεχνία, ως μέσο για να διδαχθεί μια δεύτερη γλώσσα, είναι αποδεκτή στα πλαίσια της διαπολιτισμικότητας. Πρόκειται για πρακτική που απαντάται και στον 19^ο αιώνα, όταν η λογοτεχνία ήταν απαραίτητη για να διδαχθούν και να κατανοηθούν οι ξένες γλώσσες, ως φορέας πλήθους πολιτισμικών στοιχείων, που έχει κάθε γλώσσα μα και κάθε κοινωνία που τη μιλάει και τη χρησιμοποιεί. Ωστόσο, δεν επικράτησε αυτή η προσέγγιση δεν καθιερώθηκε, διότι οι επιστήμονες πίστεψαν πως οι λέξεις και οι προτάσεις, αντί του

κειμένου, πρέπει να είναι η βάση για να διδαχθεί και να κατακτηθεί μία γλώσσα, δίχως ωστόσο και αυτή η πρακτική να καθιερωθεί (Ρουμπής, 2014).

Σήμερα, επιλέγεται ολοένα και περισσότερο η προσέγγιση της επικοινωνίας, ως τρόπος για να διδαχθεί και να κατακτηθεί μια γλώσσα, ως δεύτερη. Έτσι, οι δομές της επικοινωνίας είναι εκείνες στις οποίες οι διδάσκοντες εστιάζουν, και όχι το σύνολο των γλωσσικών δομών. Επίσης, επιλέγουν αυθεντικό υλικό ως διδακτικό υλικό, επί παραδείγματι κείμενα λογοτεχνίας. Αυτού του είδους οι μέθοδοι, οδηγούν στη μετατροπή της γλώσσας σε έναν ζωντανό οργανισμό, που ενισχύει τη διαδικασία επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους (Ρουμπής, 2014).

Όμως, για να διδάξει κανείς μια δεύτερη ξένη γλώσσα μέσω της λογοτεχνίας, τα κείμενα της λογοτεχνίας πρέπει να τύχουν σωστής επιλογής και επί ορισμένων κριτηρίων. Τα λογοτεχνικά κείμενα λοιπόν δεν πρέπει να είναι κατασκευασμένα, να έχουν αφύσικο χαρακτήρα, με μια προσέγγιση ευρεία, χωρίς συγκεκριμένα όρια. Επιπλέον, είναι δέον να είναι περιορισμένης έκτασης, ενώ εάν αποτελούν μέρη από μεγαλύτερα κείμενα, είναι σημαντικό να είναι αυτοτελή, και κυρίως να συγκεράσουν την ικανότητα επικοινωνίας μαζί με το επίπεδο αισθητικής απόλαυσης, που θα προσφερθεί στον αναγνώστη (Ρουμπής, 2014).

Πέραν των ανωτέρω, ο εκπαιδευτικός καλείται να διαχειριστεί τα κείμενα και να τα αναλύσει από κοινού με τους μαθητές, και προς τούτο είναι σημαντικό να οργανώσει πλήθος δραστηριοτήτων, παραδοσιακές με ερωταπαντήσεις προφορικά και γραπτά, αλλά και καινοτόμες. Μέσω αυτής της προσέγγισης, τα παιδιά θα ευεργετηθούν, καθώς θα κατανοήσουν τα κείμενα, και θα μπορέσουν να παράγουν προφορικό και γραπτό λόγο (Ρουμπής, 2014). Ωστόσο, μέσω της λογοτεχνίας κατά την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με πλήθος διαλέκτων, με πλήθος κοινωνιόλεκτων, με επίπεδα λόγου και κειμενικά είδη, ώστε τελικά να εξοικειωθούν με πλήθος γλωσσικών ποικιλιών. Επιπρόσθετα, μέσω του λογοτεχνικού κειμένου επέρχεται και ο εμπλουτισμός σε επίπεδο πολιτισμικό, καθώς οι μαθητές μπορούν να έρθουν σε επαφή με τον πολιτισμό που πρεσβεύει η κάθε γλώσσα, μα και να εντοπίσουν τις διαφορές και τις ομοιότητες μεταξύ γλωσσών και πολιτισμών (Αγάθος και συν., 2012).

Εντάσσοντας τη λογοτεχνία στη διδασκαλία της Ελληνικής, ως δεύτερης γλώσσας, επιδιώκεται να αναπτυχθούν πολλές δεξιότητες των μαθητών. Έτσι, καταγράφεται σημαντική ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, της αναγνωστικής, της λογοτεχνικής και της διαπολιτισμική. Η πρώτη επιδιώκει να κάνει τα παιδιά να μπορούν να αντιμετωπίσουν τις γλωσσικές προκλήσεις που έχουν τα αφηγηματικά κείμενα, να μπορούν να διαβάζουν με ευχέρεια και να αναπτύσσουν τεχνικές αυτοκαθοδήγησης. Η επόμενη, η λογοτεχνική, επιδιώκει να προσεγγίσει το κείμενο και τη γλώσσα του γλωσσικά, αισθητικά και διακειμενικά, ενώ ταυτόχρονα θέλει να το ερμηνεύσει και να το συνδέσει με πλήθος άλλων κειμένων. Η τελευταία, αυτή της διαπολιτισμικότητας, στοχεύει ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν και να συγκλίνουν τις πολιτισμικές εμπειρίες που έχει ο καθένας με εκείνες που έχουν άλλοι (Αγάθος και συν., 2012).

Έχουν καταγραφεί πλήθος διαφορετικών απόψεων σχετικά με εάν η λογοτεχνία είναι χρήσιμη όταν μια γλώσσα διδάσκεται ως ξένη ή δεύτερη. Υπάρχει η άποψη πως δε χρειάζεται να κατακτηθεί ένας γλωσσικός κώδικας, εφόσον δεν αφορά τη μητρική γλώσσα. Επίσης, η χρήση λογοτεχνικών κειμένων για τη διδασκαλία μιας γλώσσας ως δεύτερης είναι πηγή πρόκλησης πολλών προβλημάτων, καθώς η λογοτεχνική γλώσσα είναι δύσκολο να κατανοηθεί, ενώ ακόμα είναι δυσχερές να επιλεγούν κατάλληλα κείμενα και από θέμα έκτασης. Όμως είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα λογοτεχνικά κείμενα έχουν την αξία τους, και εάν βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος για να διδαχθούν, τότε συνεισφέρουν ουσιαστικά στο επίπεδο κατάκτησης μιας δεύτερης γλώσσας (ό.π.).

Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα διατίθεται πλήθος εγχειριδίων, ώστε να διδαχθεί η Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη, τα οποία θα αναλυθούν περαιτέρω. Ο Αγάθος και οι συνεργάτες του (2012), υποστηρίζουν πως όταν μαθαίνεται σε πρώιμο στάδιο η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα, δε βρίσκει κανείς λογοτεχνικά κείμενα εντός των επίσημων συγγραμμάτων, ωστόσο με την ανέλιξη σε άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες ολοένα και γίνεται πιο συχνή η εμφάνισή τους και ζητείται από τα παιδιά να μελετήσουν περίπλοκες γλωσσικές δομές. Στα λιγότερο σύγχρονα συγγράμματα δεν υπάρχει συστηματοποίηση των κειμένων λογοτεχνίας αναλόγως του επιπέδου και του βαθμού δυσκολίας, παρά υπάρχει κατηγοριοποίησή τους βάσει χρονολογικής σειράς. Επιπρόσθετα, διαφαίνεται η κυριαρχία του πεζού λόγου, καθώς η ποίηση είναι

συνήθως μεταφορική και δυσκολότερη. Ακόμα, είναι σύνηθες να μην υπάρχει επαρκής ανάλυση και επεξεργασία των λογοτεχνικών κειμένων.

1.4 Διδάσκοντας την Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα: επίπεδα γλωσσομάθειας και διαθεσιμότητα εκπαιδευτικού υλικού

Το Υπουργείο Παιδείας χρηματοδότησε το έργο «Παιδεία Ομογενών», από κοινού με την Ε.Ε, στη βάση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, μεταξύ 1997 και 2008, το οποίο έργο εφάρμοσε το Εργαστήριο Μεταναστευτικών και Διαπολιτισμικών Μελετών (ΕΔΙΑΜΜΕ), το οποίο ανήκει στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, συνεργαζόμενο, ωστόσο, και με πλήθος άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480&lang=el).

Στόχος του εν λόγω έργου είναι να διατηρήσει, να καλλιεργήσει και να προωθήσει την Ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό εκτός των συνόρων της Ελλάδας, ιδίως στους Έλληνες της διασποράς, βελτιώνοντας την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια ελληνόγλωσση εκπαίδευση που παρέχεται σε ομοεθνή και αλλοεθνή παιδιά που διδάσκονται την Ελληνική γλώσσα, ώστε τελικά να μεταφέρουν τον ελληνικό πολιτισμό και να αναπτύξουν πολιτισμική ταυτότητα που ταιριάζει με τους όρους ένταξης στην κοινωνία (http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480&lang=el).

Υπό αυτό το πρίσμα, επιδιώκεται να κατακτηθούν οι κάτωθι στόχοι:

- Να αναπτυχθεί το εκπαιδευτικό υλικό
- Να επιμορφωθούν οι αποσπασθέντες και οι ομογενείς εκπαιδευτικοί
- Να οργανωθούν εκπαιδευτικά προγράμματα για τα παιδιά
- Να δημιουργηθούν επικοινωνιακά δίκτυα αλλά και βάσεις δεδομένων μέσω του διαδικτύου

([http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article &id=224&Itemid=480&lang=el](http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480&lang=el)).

Το παρόν πόνημα θα ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη δράση του προγράμματος υπό τον τίτλο «Αθηνά», που επιδιώκει να παράγει εκπαιδευτικό υλικό με σκοπό να διδαχθεί:

- Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα (ΕΔΓ) σε τάξεις της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη (ΕΔΓ) ταχύρρυθμα σε τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- Η ελληνική γλώσσα ως ξένη (ΕΞΓ) σε τμήματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Η ιστορία και ο ελληνικός πολιτισμός σε τμήματα της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ([http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article &id=224&Itemid=480&lang=el](http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480&lang=el)).

Είναι ωστόσο κομβικής σημασίας να σημειωθεί ότι η Ελληνική γλώσσα, ως δεύτερη, αναλόγως της ηλικιακής ομάδας των παιδιών, διδάσκεται με διαφορετικό τρόπο. Η διδασκαλία οργανώνεται βάσει των παρακάτω επιπέδων, βάσει διαφορετικού εκπαιδευτικού υλικού:

➤ Προσχολική εκπαίδευση:

Η Αλφαβήτα ταξιδεύει (Φάκελος με καρτέλες και Οδηγίες),
Παρέα με τον παππού Αίσωπο (Φάκελος με καρτέλες και Οδηγίες),
Παίζω και μιλώ,
Αλφαβητοχώρα CD-ROM,
Τα χελιδόνια 1,
Τα χελιδόνια 2

➤ Πρώτο επίπεδο:

Παίζω και μαθαίνω,
Βλέπω και Διαβάζω, Μαθαίνω να διαβάζω, Διαβάζω και γράφω
Διαβάζω, γράφω, τραγουδώ CD-ROM

➤ Δεύτερο επίπεδο:

Μιλώ και γράφω ελληνικά CD-ROM

Γράμματα πάνε κι έρχονται

Ελληνικά στον κόσμο

Μιλώ και γράφω ελληνικά στις γειτονιές του κόσμου

➤ Τρίτο επίπεδο:

Καθώς μεγαλώνουμε στον κόσμο των ελληνικών CD-ROM

Καθώς μεγαλώνουμε

Ο κόσμος των ελληνικών

➤ Τέταρτο επίπεδο:

Κλειδιά της ελληνικής γραμματικής (Keys to greek grammar)

Ανθολόγιο της διασποράς

Βήματα Μπροστά 1

Βήματα Μπροστά 2

Βήματα Μπροστά 3

➤ Πέμπτο επίπεδο:

Ελληνικά, από το κείμενο στη λέξη

Ανθολόγιο Κειμένων Ελληνικής λογοτεχνίας

2.Μεθοδολογικό πλαίσιο

Με την ολοκλήρωση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης των θεμάτων που διαλαμβάνονται στο παρόν πόνημα, είναι κομβικής σημασίας να γίνει η παρουσίαση, η περιγραφή και η τεκμηρίωση του μεθοδολογικού πλαισίου που θα ακολουθήσει η εμπειρική έρευνα, που παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Έτσι, αρχικά θα παρουσιαστούν ο σκοπός της έρευνας και τα ερωτήματά της, που αναμένεται να τύχουν απάντησης μόλις ολοκληρωθεί η μελέτη. Ακόμα, θα παρουσιαστεί η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί και η διαδικασία της έρευνας. Είναι εξαιρετικά σημαντική η παρουσίασή τους, ώστε να κατανοηθεί ο τρόπος που θα τύχει διαχείριση το υπό εξέταση θέμα του πονήματος.

2.1 Ερευνητικός Σκοπός

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να διερευνήσει τη συμβολή των λογοτεχνικών κειμένων στις πρακτικές διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Ο ερευνητικός αυτός σκοπός θα επιτευχθεί μέσω της μελέτης εγχειριδίων, τα οποία χρησιμοποιούνται για να διδαχθεί η Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα, αλλά και μέσω της παρουσίασης και της ανάλυσης συγκεκριμένων λογοτεχνικών κειμένων, από τα επίσημα συγγράμματα, με απώτερο στόχο να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που ακολούθως παρουσιάζονται, και να εξαχθεί ένα σύνολο συμπερασμάτων.

Από το παρόν πόνημα αναμένεται να επιτευχθούν οι ακόλουθοι στόχοι:

- Να διερευνηθεί η θέση που έχει η λογοτεχνία στις εκπαιδευτικές διαδικασίες της Ελλάδας, σχετικά με τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης
- Να διερευνηθεί η καταλληλότητα που έχουν τα λογοτεχνικά κείμενα εντός των υπό εξέταση εγχειριδίων
- Να υπογραμμιστούν οι ωφέλειες που προσφέρονται μέσω της λογοτεχνίας, μαθαίνοντας την Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα

- Να εντοπιστούν ενδεχόμενες αδυναμίες κατά τη διαχείριση των λογοτεχνικών κειμένων, στη διαδικασία εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

2.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Βάσει του ερευνητικού σκοπού, και των επιμέρους στόχων που επιδιώκεται να επιτευχθούν από το παρόν πόνημα, θα διατυπωθεί και το σύνολο των ερευνητικών υποθέσεων και των ερευνητικών ερωτημάτων, με σκοπό να απαντηθούν κατόπιν της έρευνας που θα διεξαχθεί στα σχολικά εγχειρίδια.

Το βασικό ερευνητικό ζήτημα αφορά στο γεγονός ότι ο βαθμός που η λογοτεχνία συμβάλλει στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερη είναι εξαιρετικά καίριος, προσφέροντας πλήθος ωφελειών για τα παιδιά, σχετικά με τον τρόπο που μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα και τις ποικίλες δεξιότητες και ικανότητες συνδεδεμένων με τη γλώσσα.

Το σύνολο των ερευνητικών ερωτημάτων που αναμένεται να βρουν απάντηση, αφού διεξαχθεί η μελέτη είναι τα παρακάτω:

- ✓ Ποια θέση έχει η λογοτεχνία σε ένα πρόγραμμα που διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα;
- ✓ Ποιο το επίπεδο συμπερίληψης λογοτεχνικών κειμένων εντός των σχολικών εγχειριδίων, κειμένων κατάλληλων για την ηλικία των μαθητών, όταν η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα ;
- ✓ Σε ποιο βαθμό η επιλογή της λογοτεχνίας είναι επωφελής για τα παιδιά που μαθαίνουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα;
- ✓ Υφίστανται ελλείμματα στις διαδικασίες που διαχειρίζεται η λογοτεχνία ως τρόπος εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και ποια είναι αυτά ;

Προκειμένου απαντηθούν τα ως άνω ερευνητικά ερωτήματα, σχεδιάζεται η μελέτη που ακολουθεί, και περιγράφεται με λεπτομέρεια.

2.3 Μεθοδολογία και διαδικασία έρευνας

Για τους σκοπούς της μελέτης αυτής, επιλέγεται η ποιοτική μέθοδος, μιας και οδηγεί σε ένα σύνολο αποτελεσμάτων από τα οποία θα αντληθούν στοιχεία μη μετρήσιμα, που χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης. Στόχος της προσέγγισης αυτής είναι να διερευνηθούν και να κατανοηθούν ουσιαστικά κοινωνικές καταστάσεις και φαινόμενα. Έτσι, η ποιοτική προσέγγιση θα δώσει απαντήσεις στις ερωτήσεις σχετικά με το «πώς» και το «γιατί» σχετικά με αυτά τα φαινόμενα. Αναλυτικά, μέσω της ποιοτικής έρευνας θα ερευνηθεί εκ βάθους το σύνολο των αναπαραστάσεων, το στάσεων, των αντιλήψεων και των κινήτρων, αλλά και η συμπεριφορά των ανθρώπων αυτών. Έτσι, θα κατανοηθεί σφαιρικά μια στάση ή/και συμπεριφορά, διερευνώντας τις εμπειρίες των ανθρώπων και τα υποκειμενικά νοήματα που έχουν αυτές (Νομικού, 2016).

Η ποιοτική προσέγγιση σχεδιάζεται ερευνητικά μέσω συγκεκριμένων διαδοχικών σταδίων, που είναι σημαντικό να ακολουθηθούν πιστά. Τα βήματα είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Να προσδιοριστεί ο ερευνητικός σκοπός – φαινόμενο και οι ερευνητικοί στόχοι
- ✓ Να ερευνηθούν βιβλιογραφικά συναφείς έρευνες ή ευρήματα
- ✓ Να επεξεργαστούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις
- ✓ Να διατυπωθούν τα ερευνητικά ερωτήματα
- ✓ Να επιλεγεί μία ή περισσότερες μέθοδοι να παραχθούν δεδομένα
- ✓ Να προετοιμαστεί κατάλληλα για την είσοδο στο πεδίο έρευνας
- ✓ Να επιλεγεί η στρατηγική δειγματοληψία για την ποιοτική έρευνα
- ✓ Να επιλεγούν οι τρόποι που θα αναλυθούν τα δεδομένα
- ✓ Να προβλεφθεί πρακτικά ο τρόπος που θα αποτυπωθούν θεωρητικά τα συμπεράσματα (Νομικού, 2016).

Από την αναδίφηση της βιβλιογραφίας επί του ζητήματος που είναι υπό μελέτη και βάσει του ήδη διατυπωθέντα ερευνητικού σκοπού, των επιμέρους στόχων και των ερευνητικών ερωτημάτων, θα παρουσιαστούν τα βήματα που θα ακολουθήσει η

ποιοτική μελέτη. Προκειμένου καταλήξουμε στα δεδομένα που θα παραχθούν θα επιχειρηθεί να διερευνηθεί το ζήτημα βιβλιογραφικά, μιας και θα μελετηθούν σχολικά συγγράμματα αντί άνθρωποι ή ομάδες ατόμων. Έτσι, θα μελετηθούν τα εγχειρίδια που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι εύκολο να αντληθούν στοιχεία για την έρευνα, μιας και το σύνολο των σχολικών εγχειριδίων διατίθενται και ηλεκτρονικά στο διαδίκτυο, στον ιστότοπο του Ε.ΔΙΑ.Μ..Ε. σχετικά με το δείγμα, παρόλο που θα μελετηθούν συγγράμματα από όλα τα επίπεδα στα οποία η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα, τελικώς επιλέγονται κάποια μόνο κείμενα λογοτεχνίας κάθε διαφορετικού επιπέδου. Επί της ουσίας το δείγμα επιλέγεται σκόπιμα. Το σύνολο των δεδομένων που θα συλλεγούν μελετώντας τα σχολικά εγχειρίδια θα αποτελέσουν αντικείμενο ανάλυσης σε σχέση με το περιεχόμενό τους, βάσει των θεμάτων που αναφέρθηκαν στις ερευνητικές ερωτήσεις του παρόντος πονήματος. Συνεπεία αυτού, τεκμαίρεται πως όσα στοιχεία προκύψουν θα κατηγοριοποιηθούν ανά θέμα, θα τύχουν περαιτέρω διερεύνησης και ανάλυσης ξεχωριστά. Με την ολοκλήρωση της ανάλυσης, αναμένεται να εξαχθούν συμπεράσματα και να υποβληθεί ένα σύνολο προτάσεων για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

3. Αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται το σύνολο των αποτελεσμάτων από την έρευνα που έλαβε χώρα επί των σχολικών εγχειριδίων που είναι προς χρήση από τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν την Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα, στο πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών». Ειδικότερα, στο πρώτο τμήμα από το κεφάλαιο θα παρουσιαστεί το σύνολο των σχολικών εγχειριδίων που χρησιμοποιήθηκαν και αφορούν σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης και επίσης το σύνολο των λογοτεχνικών κειμένων που χρησιμοποιήθηκαν ως δείγματα για να αναλυθούν τα αποτελέσματα. Στο δεύτερο τμήμα του κεφαλαίου παρατίθεται η ανάλυση, βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων που αναμένεται να τύχουν απάντησης.

3.1 Τα λογοτεχνικά κείμενα

Για τους σκοπούς της παρούσης μελετήθηκαν συγγράμματα που αφορούν σε όλα τα επίπεδα στα οποία η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα και ξεκινούν από την Προσχολική εκπαίδευση και φτάνουν στο πέμπτο και τελευταίο επίπεδο στο οποίο διδάσκεται.

Όσον αφορά την Προσχολική εκπαίδευση, δεν υπήρχε ποικιλία συγγραμμάτων, παρά μόνο ο φάκελος που απαρτίζεται από σειρά καρτελών και οδηγιών υπό τον τίτλο «Παρέα με τον παππού Αίσωπο». Είναι ένα σύγγραμμα που έχει υπό μορφή καρτελών 6 μύθους του Αισώπου συνοπτικά, με όμορφες εικόνες και προτάσεις δραστηριοτήτων, που αφορά μαθητές ηλικίας 5-6 χρόνων. Οι εργασίες που περιλαμβάνει προσεγγίζουν διαθεματικά την εκπαίδευση του Νηπιαγωγείου. Οι 6 μύθοι που περιέχονται και είναι προς διδασκαλία είναι:

- Η αλεπού και ο κόρακας
- Η καλιακούδα που παρίστανε το παγώνι
- Ο λαγός και η χελώνα
- Το λιοντάρι και το ποντίκι
- Ο ψεύτης βοσκός και

- Ο βοριάς και ο ήλιος.

Το επόμενο επίπεδο, το οποίο η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 7-8 χρόνων που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο και στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού. Εδώ επιλέγεται για διδασκαλία η σειρά βιβλίων «Πράγματα και Γράμματα». Τα συγγράμματα που αφορούν στους μαθητές αυτούς δεν περιέχουν κείμενα λογοτεχνίας, παρά μικρής έκτασης κείμενα που ενισχύουν την ανάγνωση. Υπάρχει, ωστόσο, ένα σύγγραμμα με πλήθος λογοτεχνικών κειμένων, το «Διαβάζω και Γράφω», που αφορά μαθητές ηλικίας 7-8 χρόνων. Τα κείμενα λογοτεχνίας αφορούν στις ακόλουθες θεματικές:

- Ο Καραγκιόζης και οι αγκινάρες του πασά
- Ο πατέρας, η μητέρα κι εγώ
- 28^η Οκτωβρίου
- Πόλεμος ή ειρήνη;
- Χριστούγεννα – Πρωτοχρονιά
- Οι δώδεκα μήνες και το βαρέλι τους
- Το ραδιόφωνο
- Οι απόκριες
- 25^η Μαρτίου.

Η ως άνω σειρά χρησιμοποιείται για όταν διδάσκεται η Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα και στο επόμενο επίπεδο, όταν δηλαδή απευθύνεται σε μαθητές 8-11 χρόνων. Εδώ θα εξεταστούν τα συγγράμματα «Μιλώ και Γράφω ελληνικά στις γειτονιές του κόσμου» (για μαθητές 8-9 χρόνων) και «Γράμματα πάνε κι έρχονται Ελληνικά στον κόσμο (για μαθητές ηλικίας 10-11 χρόνων)».

Το πρώτο, το «Μιλώ και Γράφω Ελληνικά τις γειτονιές του κόσμου» έχει τις ακόλουθες ενότητες:

- Κάθε παιδί
- Οι συγγενείς μου

- Πολλά μπορούν να κάνουν τα παιδιά
- Το λιοντάρι και το ποντίκι
- Να βρεθούμε
- Η γέννηση του Χριστού
- Τα όργανα έπαιζαν γλυκά
- Δήμητρα και Περσεφόνη
- Ήρθε η τρελή Αποκριά
- Καλύτερα μιας ώρας
- Θέλω να γίνω
- Χριστός Ανέστη
- Έλα μπάριμπα

Από το δεύτερο, το «Γράμματα πάνε κι έρχονται Ελληνικά στον κόσμο», εντός των λογοτεχνικών κειμένων βρίσκει κανείς τις ακόλουθες θεματικές:

- Τι ωραία που ήταν!
- Μαθήματα, μαθήματα
- Η Μάγια
- Στην υγεία της ειρήνης
- Πο πο μυρωδιές!
- Ζήτω το ποδήλατο
- Καινούριοι στη γειτονιά
- Η παρέα μας
- Χριστός γεννάται, καινούριος χρόνος έρχεται
- Ο λαβύρινθος
- Φλας στα σπορ
- Ο Δαίδαλος και ο Ίκαρος
- Ποιος σου έδωσε αυτό το δικαίωμα ;
- Πάμε θέατρο το Σαββατοκύριακο
- Η Μεγάλη Εβδομάδα και η ημέρα της Λαμπρής
- Παιδιά στον κόσμο

Το πρόγραμμα του επόμενου επιπέδου, όταν η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα διδάσκεται μέσω δύο συγγραμμάτων, το πρώτο είναι «Ο κόσμος των Ελληνικών», για μαθητές και μαθήτριες που είναι 11-12 χρονών και το δεύτερο είναι «Καθώς μεγαλώνουμε», για μαθητές και μαθήτριες που είναι 12-13 χρονών.

Το πρώτο, το «Γράμματα πάνε κι έρχονται Ελληνικά στον κόσμο» έχει τις ακόλουθες ενότητες:

- Αξέχαστες καλοκαιρινές διακοπές
- Μαθαίνουμε για την Ελλάδα
- Μέγας Αλέξανδρος
- Αυγουστιάτικο φεγγάρι στην Ακρόπολη
- Ένα αλλιώτικο τσαντίρι
- Δύο διασκεδαστικοί διάλογοι
- Το μοιρασμένο φλουρί της βασιλόπιτας
- Ο Μαυρούκος
- Η πείνα και ο φόβος του Νίκου
- Χρησιμοποιείται αφρόλουτρο
- Στα δίχτυα του διαδικτύου
- Η φτωχή και το αλάτι
- Ο κυρ Μιχάλης Κάσιαλος
- Τηλέμαχος
- 25^η Μαρτίου.

Το δεύτερο, το «Καθώς μεγαλώνουμε», έχει τις ακόλουθες ενότητες:

- Καθώς μεγαλώνουμε
- Μία ειρηνική οικογένεια
- Εφημερίδες
- Καθημερινές ιστορίες

- Όσα δε γράφει η ιστορία
- Κάθε δέντρο και μία ιστορία
- Αθλητισμός
- Αυτός ο ψύλλος
- Χρονιάρες μέρες
- Μεσ στο μουσείο
- Η ομογένεια παίζει θέατρο
- Τι χρώματα τι μουσικές
- Όλοι μαζί για τη λευτεριά
- Το Πάσχα
- Πάμε διάστημα;
- Βιβλία, βιβλία
- Γλώσσες
- Τρένο, πλοίο, αεροπλάνο.

Στο ακόλουθο επίπεδο γίνεται η διδασκαλία των συγγραμμάτων «Βήματα Μπροστά», που απαρτίζεται από τρία τεύχη και αφορά μαθητές των οποίων η ηλικία είναι 13-15 χρόνων. Παράλληλα με τα «Βήματα Μπροστά», η διδασκαλία γίνεται και από το «Ανθολόγιο της Διασποράς», που περιέχει πλήθος λογοτεχνικών κειμένων από πολλά κράτη που υπάρχουν και διαβιούν Έλληνες ομογενείς.

Είναι το επίπεδο στο οποίο υπάρχει διαχωρισμός της λογοτεχνίας από το μάθημα της γλώσσας, καθώς στο «Βήματα Μπροστά» δε βρίσκει κανείς κείμενα λογοτεχνίας, με την ίδια συστηματικότητα που εντοπίζεται στα πρώτα επίπεδα, παρά γίνεται διδασκαλία διάφορων γλωσσικών φαινομένων από τη γραμματική και το συντακτικό. Είναι οι μαθητές που διαβάζουν διάφορα κείμενα από το ανθολόγιο και από αυτό έρχονται σε επαφή με τη λογοτεχνία. Τα κείμενα επιλέγονται από τους διδάσκοντες.

Στο τελευταίο επίπεδο που η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα χρησιμοποιείται το βιβλίο υπό τον τίτλο «Ελληνικά». Και στη φάση αυτή καταγράφεται διαχωρισμός της λογοτεχνίας από τη διδασκαλία της γλώσσας, δίχως όμως να απουσιάζουν κείμενα λογοτεχνίας και πλήθος αποσπασμάτων. Το σύνολο των κειμένων εδώ αντλούνται από την επιστημονική ή τη δημοσιογραφική αρθρογραφία.

Εάν θέλει κανείς να αποτυπώσει το σύνολο των ενοτήτων που περιέχεται εντός των λογοτεχνικών κειμένων, θα βρει τις ακόλουθες:

- Πώς τα πας από γεωγραφία;
- Πώς τα πας από ιστορία;
- Η δική σου σελίδα
- Πάμε ένα ταξιδάκι;
- Πες μας ένα анеκδοτάκι.

Από όσα προηγήθηκαν, έγινε η παρουσίαση των εγχειριδίων και των διδακτικών ενοτήτων για όλα τα επίπεδα που η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκαν στοιχεία από τα ανθολόγια που αποτυπώνουν τη λογοτεχνική προσέγγιση, δίχως ωστόσο να παρουσιαστούν με λεπτομέρεια χάριν συντομίας. Είναι ωστόσο σημαντικό να αναφερθεί πως από τα ανθολόγια αντλούνται πολλά κείμενα, που είναι στοιχεία διδασκαλίας και ακολούθως θα αναλυθούν στα αποτελέσματα του πονήματος.

3.2 Λογοτεχνικά κείμενα χρήσιμα κατά τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.

Το σύνολο των ερευνητικών ερωτημάτων του παρόντος πονήματος επιδιώκουν να βρουν τον ρόλο που διαδραματίζει η λογοτεχνία εντός του προγράμματος στο οποίο διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη, ερευνώντας ακόμα το επίπεδο καταλληλότητας των κειμένων, τα οφέλη της λογοτεχνίας όσο τα παιδιά μαθαίνουν Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα, αλλά και μια σειρά αδυναμιών που ίσως προκύπτουν αξιοποιώντας λογοτεχνικά κείμενα.

3.2.1 Η θέση της λογοτεχνίας στο πρόγραμμα για την εκμάθηση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Μετά τη παρουσίαση των εγχειριδίων που διατίθενται για τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας, έγινε αντιληπτό ότι η λογοτεχνία είναι πολυποίκιλα συχνή στο σύνολο των βαθμίδων και επιπέδων, αναδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό τον ρόλο που παίζουν τα λογοτεχνικά κείμενα κατά τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης σε Προσχολικό επίπεδο και μέχρι τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Σε Προσχολικό επίπεδο, η λογοτεχνία είναι συμβάλλει σημαντικά ώστε να αναπτυχθούν οι πρώτες γλωσσικές δεξιότητες των παιδιών. Ο προφορικός τους λόγος, που αναπτύσσεται πριν από τον σύνθετο γραπτό. Οι κάρτες που διατίθενται ποικίλουν αναλόγως του επιπέδου και της ηλικίας των μαθητών. Σε αυτό το πρώτο στάδιο που η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη, οι μαθητές θα μάθουν τα πρώτα γράμματα και θα καλλιεργήσουν την ανάγνωση και τη γραφή. Δεν βρίσκει κανείς λογοτεχνικά κείμενα, μα εντοπίζει γράμματα, απλές φράσεις, χρήσιμες για τα πρώτα στάδια ανάγνωσης και γραφής. Θα εντοπίσει κανείς κείμενα λογοτεχνίας όταν τα παιδιά είναι 7-8 χρονών, με κείμενα που είναι πεζά μα και ποιήματα. Έτσι, θα μπορέσει κανείς να βρει κείμενα από θέατρο σκιών, από ποιητικές συλλογές, από αφηγήματα και τραγούδια της παράδοσης, συνδεδεμένα θεματικά με τις διδακτικές ενότητες που κάθε φορά διδάσκονται.

Στο επόμενο στάδιο διδασκαλίας απαντώνται πολλά κείμενα λογοτεχνίας από πολλές και διαφορετικές πηγές, με την πλειοψηφία αυτών να είναι ποιητικής μορφής. Ανάλογη ποικιλία εμφανίζεται και στο επόμενο στάδιο διδασκαλίας, εμπλουτισμένα με αποσπάσματα αυτοβιογραφιών και λαϊκών παραδόσεων. Εδώ, τα ποιήματα είναι εμφανώς λιγότερα, στοιχείο που αιτιολογείται από την μεγαλύτερη ηλικία των παιδιών. Τέλος, στα τελευταία στάδια διδασκαλίας εντοπίζει κανείς ανθολόγια, ενώ τα βιβλία της γλώσσας έχουν ως επί το πλείστον άρθρα, με σκοπό να διαχωριστεί η διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας. Ενδεικτικά αναφέρεται το ανθολόγιο της διασποράς, που έχει ένα σύνολο λογοτεχνικών κειμένων από Έλληνες συγγραφείς της διασποράς, και αφορά σε ποιήματα, πεζά, διηγήματα, μυθιστορήματα, θεατρικά, επιστολές, κλπ. Σε όλες τις επιλογές εντοπίζει κανείς τη σύνδεσή τους με την καθημερινότητα μακριά από την πατρίδα, ως μετανάστες, νοσταλγώντας την Ελλάδα, μα και τη νέα πραγματικότητα στη νέα πατρίδα.

Ακολούθως, στο τελευταίο επίπεδο υπάρχει ανθολόγιο κειμένων, με μεγάλο εύρος στο είδος αυτών, από πεζά και ποιητικές συλλογές έως μυθιστορήματα, θεατρικά κείμενα και αρχαία κείμενα, συνοδευόμενα από φωτογραφίες.

3.2.2 Η καταλληλότητα των λογοτεχνικών κειμένων των σχολικών εγχειριδίων

Είναι απολύτως σαφές ότι η λογοτεχνία μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερος χρήσιμη όσο η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα, μόνο υπό προϋποθέσεις καταλληλότητας. Τέτοιες συνίστανται η ηλικία και το επίπεδο που έχουν οι μαθητές, τα κείμενα και οι στόχοι διδασκαλίας που τίθενται κάθε φορά.

Έτσι, στην Προσχολική βαθμίδα η χρήση των μύθων του Αισώπου επιχειρεί μέσω συμβολισμών και αλληγοριών να περάσει το επιδιωκόμενο μήνυμα (Μερακλής, 1999). Ακόμα, επιδιώκεται να μεταδοθεί ένα δίδαγμα σχετικό με την ανθρώπινη κοινωνική συμπεριφορά (Αυδίκος, 1997). Είναι αποδεκτή η καταλληλότητα των μύθων του Αισώπου για αυτό το ηλικιακό επίπεδο, επειδή είναι μικροί σε έκταση, έχουν περιεκτικότητα και περικλείουν ηθικό δίδαγμα που μπορεί να μείνει στη μνήμη των μαθητών, προβάλλοντας και συμπεριφορικά πρότυπα. Επίσης, τα ζώα προσελκύουν το ενδιαφέρον των παιδιών.

Σε επόμενο στάδιο διδασκαλίας (7-8 ετών) βρίσκει κανείς έμμετρα ποιήματα, που οι μαθητές διαβάζουν εύκολα και κρατούν με ευκολία στη μνήμη τους. Σε ανάλογο εύκολο επίπεδο βρίσκονται και τα πεζά κείμενα, σε γλώσσα απλή και σύντομη, στενά συνδεδεμένα με τη θεματική ενότητα που διδάσκεται. Σε ανάλογο ύφος και τα κείμενα του επόμενου επιπέδου, τα οποία αναδεικνύουν στοιχεία από την καθημερινότητα των μαθητών, τις σχέσεις που αναπτύσσουν με τους φίλους τους και τις παραδόσεις κάθε τόπου. Επιλέγεται ύφος γλώσσας απλό και κατανοητό.

Από το επόμενο στάδιο που η Ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη αλλάζει το ύφος των λογοτεχνικών κειμένων, με τα πεζά να υπερτερούν σε έκταση έναντι των ποιημάτων, πάντα όμως συνδεδεμένα με την εκάστοτε θεματική ενότητα. Απλώς μεταβάλλεται η έκτασή τους, ώστε να συμβαδίζει με το επίπεδο των μαθητών. Εδώ επιδιώκεται η σύνδεση της λογοτεχνίας με το αίσθημα απόλαυσης των παιδιών, μέσω του οποίου θα κατακτηθεί η αναγνωστική τους ικανότητα (Σπανός, 2016).

Από τα ακόλουθο στάδιο και έπειτα, διαχωρίζεται η λογοτεχνία από τη διδασκαλία της γλώσσας και βασίζεται σε κείμενα από ανθολόγια. Αποσυνδέεται

δηλαδή με κάποιο τρόπο από τη διδασκαλία της γλώσσας, διότι επιδιώκει να καλλιεργήσει αισθητικά τους μαθητές και να τους ευαισθητοποιήσει επί συγκεκριμένων θεμάτων (Κιρκιλιανίδου, 2016). Η ύπαρξη θεματολογίας από τη διασπορά είναι ιδιαιτέρως κρίσιμη, διότι άπτεται του ενδιαφέροντος των μαθητών, αγγίζοντας την καταγωγή και την καθημερινότητά τους.

Το ανθολόγιο του πέμπτου επιπέδου επιτυγχάνει ακόμα τον στόχο της διαθεματικότητας, επιχειρώντας την ανάλυση ενός θέματος από πλήθος οπτικών και εκφάνσεων. Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί η διγλωσσικότητα που θίγεται στα ανθολόγια των τελευταίων σταδίων, στοιχείο που υπάρχει σε πολλά κείμενα, με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να αγγίξει το γλωσσικό ρεπερτόριο που έχουν οι ομιλητές, τόσο οι δίγλωσσοι όσο και οι μη. Αυτό, επιτυγχάνεται μεταφράζοντας, εναλλάσσοντας κώδικες, χρησιμοποιώντας γλώσσες παράλληλα (Τσοκαλίφου & Κουτούλης, 2015). Ενώ τα παιδιά είναι δίγλωσσα, είναι σαφές ότι η πρώτη τους γλώσσα είναι εκείνη της χώρας που ζουν και η Ελληνική ακολουθεί ως δεύτερη, γεγονός που τελικά επιδιώκει να συνδυάσει το παιδί και τις δύο γλώσσες στις εκπαιδευτικές διαδικασίες.

Συνοψίζοντας, είναι αποδεκτό ότι γενικότερα τα κείμενα λογοτεχνίας που διδάσκονται είναι κατάλληλα για τον σκοπό που επιδιώκεται και ακολουθούν τα επίπεδα ηλικίας των μαθητών κάθε φορά, ενώ ακόμα συντάσσονται με τους στόχους διδασκαλίας.

3.2.3 Ωφέλειες από την αξιοποίηση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Οι ωφέλειες που έχουν οι μαθητές από την αξιοποίηση της λογοτεχνίας κατά τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης είναι πολλές, αναπτύσσοντας αρχικά τις γλωσσικές τους ικανότητες, αναδιηγώντας και συζητώντας τα θέματα. Με τους μύθους του Αισώπου εμπλουτίζεται το γνωστικό τους επίπεδο (Αναγνωστόπουλος, 2002). Με τον τρόπο αυτό συνεισφέρονται πολλά στη διαμόρφωση συναισθηματικής και ηθικής συνείδησης, της συμπεριφοράς και της προσκόλλησης επί ορισμένων προτύπων (Μαντάς, 1972). Εμπλουτίζεται το λεξιλόγιό τους και ο αφηγηματικός τους λόγος.

Η επιλογή ποιημάτων σε επόμενο στάδιο, μικρών και έμμετρων, βοηθά ώστε να αποτυπωθούν με ευκολία στη μνήμη, να καλλιεργούν τη γλώσσα, τον ρυθμό και τα επίπεδα αισθητικής απόλαυσης και ευχαρίστησης.

Η διδασκαλία της γλώσσας μέσω διηγημάτων από την παράδοση και τον λαϊκό πολιτισμό φέρνει τα παιδιά σε επαφή με τη γλωσσική ποικιλία, ενώ τα θεατρικά κείμενα φέρνουν τα παιδιά σε επαφή με τη λαϊκή γλώσσα και τα ψυχαγωγεί, μιας και συνήθως έχουν χιουμοριστικό περιεχόμενο.

3.2.4 Αδυναμίες από την αξιοποίηση της λογοτεχνίας για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

Ο εντοπισμός των αδυναμιών που έχουν τα λογοτεχνικά κείμενα είναι ένα κρίσιμο ζήτημα που πρέπει να μελετηθεί. Έτσι, είναι σαφές να τονιστεί ότι συνιστά ένα είδος εκπαιδευτικής τεχνικής, η οποία εφαρμόζεται εφόσον ο εκπαιδευτικός έχει ένα σύνολο δεξιοτήτων ανεπτυγμένων. Έτσι, δεν πρέπει να βλέπει τα κείμενα λογοτεχνίας ως κάτι μειωμένης αξίας, αλλά να αναγνωρίζει τα οφέλη που προσφέρουν στη γλώσσα που διδάσκεται. Μόνο υπό αυτό το πρίσμα δε θα υποτιμηθεί η λογοτεχνία και θα επιτευχθεί η αποκόλληση από τους παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας. Εάν ο εκπαιδευτικός, ωστόσο, έχει ανάλογη επιφυλακτική στάση, η αξιοποίηση της λογοτεχνίας δε θα είναι αποτελεσματική και οι μαθητές δε θα μπορέσουν να έρθουν σε επαφή με το πολύπλευρο και πολυδιάστατο γλωσσικό φαινόμενο. Έτσι, είναι κρίσιμο να καταρτιστούν οι εκπαιδευτικοί ώστε να προσεγγίζουν επικοινωνιακά τα ζητήματα με επάρκεια και αποτελεσματικότητα.

Είναι δυστυχώς πραγματικότητα πως πολύ συχνά η λογοτεχνία απαξιώνεται από την εκπαιδευτική και τη μαθητική κοινότητα, ώστε τελικά να περιθωριοποιείται (Αγγελιδάκη, 2016). Έτσι, συχνά τα ανθολόγια δεν αξιοποιούνται και δεν επιλέγονται, με τη δικαιολογία ότι ο χρόνος δεν επαρκεί για την αξιοποίησή τους.

Συμπεράσματα – προτάσεις

Στο παρόν πόνημα μελετήθηκε ο τρόπος που η λογοτεχνία συμβάλλει στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας, μέσω των εγχειριδίων, που διατίθενται για την ομογένεια. Εκείνο που είναι σαφές είναι πως η διδασκαλία της γλώσσας και η διαπολιτισμικότητα που επιδιώκει η εκπαίδευση θέλει να αξιοποιείται η λογοτεχνία στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.

Η λογοτεχνία αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντική στο σύνολο των επίπεδων και σταδίων διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης, ενώ ακόμα είναι ευδιάκριτη η καταλληλότητα των κειμένων, κάθε φορά, που επιλέγονται ανά ηλικία και επίπεδο γλωσσικής ανάπτυξης. Ακόμα, το σύνολο του περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων αφορά στοχευμένα σε κάθε ηλικία και ανάπτυξη των παιδιών.

Τα οφέλη από την επιλογή της λογοτεχνίας όταν χρησιμοποιείται στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης αφορούν σε:

- Γλωσσικά και μεταγλωσσικά, καθώς εμπλουτίζεται το λεξιλόγιο, κατανοούνται οι γλωσσικές δομές, καλλιεργείται ο αφηγηματικός λόγος, παράγεται ο προφορικός και γραπτός λόγος
- Πολιτισμικά, διότι υπάρχει επαφή με τον πολιτισμό της Ελλάδας, τη γλωσσική ποικιλία, το σύνολο των ηθών και των εθίμων, την πολιτισμική ταυτότητα
- Κοινωνικά και επικοινωνιακά, που αφορούν στην ανάπτυξη συναισθήματος, στον προβληματισμό επί κοινωνικών θεμάτων, στην αποδοχή των ετεροτήτων, στην προσέγγιση διαθεματικότητας και διαγλωσσικότητας.
- Γνωστικά, καθώς εμπλουτίζονται οι γνώσεις και αναπτύσσονται δεξιότητες ανάλυσης και ερμηνείας του λόγου
- Αισθητικά, διότι καλλιεργούνται καλλιτεχνικές κλίσεις

Ωστόσο, η απαξίωση της λογοτεχνίας και η μη αναγνώριση της αξίας της από τους σύγχρονους εκπαιδευτικούς εγείρει ζήτημα σχετικά με την επιτυχία τελικώς της επιλογής της ως εκπαιδευτική και διδακτική τεχνική.

Εκείνο που θα είχε ενδιαφέρον θα ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο η λογοτεχνία συμβάλλει ουσιαστικά στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας

σε σχολικές μονάδες της Ελληνικής επικράτειας, σε παιδιά από μειονοτικές οικογένειες και προσφυγικών ροών. Τα αποτελέσματα από αυτή τη διερεύνηση θα μπορούσαν να βελτιώσουν το εκπαιδευτικό έργο σημαντικά και να καταστήσουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ουσιώδη και αποτελεσματική, τόσο για να διευκολυνθεί η ένταξή τους στην κοινωνία όσο και να ενσωματωθούν εύκολο στις σχολικές διαδικασίες.

Βιβλιογραφία

- Αγάθος, Θ., Γιαννακού, Β., Δημοπούλου, Β., Μοτζολή, Μ., Ρουμπής, Ν. & Τσοτσορού, Α. (2012). «Το λογοτεχνικό κείμενο στην τάξη της νέας ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας: προβληματισμοί και προτάσεις», στο Γαβριηλίδου, Ζ., Ευθυμίου, Α., Θωμαδάκη, Ε., & Καμπάκη- Βουγιούκλη, Π. (επιμ.), *Πρακτικά 10ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ελληνική Γλώσσα*, Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Αγγελιδάκη, Μ. (2016). «Η διδακτική της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αντιφάσεις και προοπτικές», *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛΙΕΠΕΚ), 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 18-19 Νοεμβρίου*.
- Αγγελοπούλου, Π. & Μάνεσης, Ν. (2017). «Δίγλωσσοι μαθητές στο δημοτικό σχολείο και διαπολιτισμική εκπαίδευση: η περίπτωση της Αχαΐας», *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 6 (1): 228-236.
- Αθανασόπουλος, Β. (1992). *Η πολιτική διάσταση της μυθικής μεθόδου: Στρατής Μυριβήλης- Στρατής Τσίρκας*, Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (2002). *Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (1999). *Γλώσσα και λογοτεχνία στην εκπαίδευση. Πανεπιστημιακές σημειώσεις*, Βόλος.
- Αρχάκης, Α., Κονδύλη, Μ. (2004). *Εισαγωγή σε Ζητήματα Κοινωνιογλωσσολογίας*, Αθήνα: Νήσος.
- Αυδίκος, Ε. (1997). *Το λαϊκό παραμύθι, Θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Οδυσσεύς.
- Γεωργογιάννης, Π. (2009). *Διδακτική της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας*, Πάτρα.
- Culler, J. (2000). *Λογοτεχνική θεωρία. Μία συνοπτική εισαγωγή*, Ηράκλειο: ΠΕΚ.
- ΕΣΠΑ2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3 (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Οδηγός για τον εκπαιδευτικό*, Αθήνα.

- Καρατζόλα, Ε. & Φλιάτουρας, Α. (2004). *Γλωσσική αλλαγή*, Αθήνα: νήσος.
- Κιρκιλιανίδου, Μ. (2016). « Το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων των τάξεων Α' και Β' της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Μία πρόταση διδακτικής αξιοποίησης της Λογοτεχνίας», στο *10ο Πανελλήνιο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρίας Ελλάδος «Λογοτεχνία και Παιδεία», Βιβλίο Περιλήψεων*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Κοκκινίδου, Μ. (2010). «Λογοτεχνία και διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας σε ενηλίκους», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 31, Αθήνα: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Κολλιοπούλου, Κ., (2016). *Γλωσσική διδασκαλία (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία) Δημοτικού. Προτάσεις Διαχείρισης της Διδακτέας Ύλης*, <http://blogs.sch.gr/symdimdath43/files/2016/09/%CE%93%CE%9B%CE%A9%CE%A3%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%94%CE%99%CE%94%CE%91%CE%A3%CE%9A%CE%91%CE%9B%CE%99%CE%91.pdf>.
- Μαντάς, Κ.Γ. (1972). *Το παραμύθι, η παιδευτική αξία και η διδασκαλία του*, Πάτρα.
- Ματακιάς, Α. (1993). *Λεξικό Εννοιών. Γνωστικό υλικό για τις Εκθέσεις*, Αθήνα: Πελεκάνος.
- Μερακλής, Μ.Γ. (1999). *Το λαϊκό παραμύθι. Κείμενα παραμυθολογίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μήτσης, Ν. & Μήτση, Α. (2007). «Η διδασκαλία ης γλώσσας», στο Ν. Μήτσης & Τ. Τριανταφυλλίδη (επιμ.), *Ετερότητα στη σχολική τάξη και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και των μαθηματικών. Η περίπτωση των τσιγγανοπαίδων*, Βόλος: Επτάλοφος.
- Μήτσης, Ν. (2003). *Στοιχειώδεις αρχές και μέθοδοι της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας. Εισαγωγή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας*, Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Θεωρητική Γλωσσολογία. Εισαγωγή στη Σύγχρονη Γλωσσολογία*, Αθήνα.

- Νικολάου, Γ. (2011). *Διαπολιτισμικότητα- Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Νομικού, Π. (2016). «Ποιοτική έρευνα vs ποσοτική έρευνα. Γιατί επιλέγουν οι ερευνητές την ποιοτική έρευνα. Με ποιον τρόπο τη διεξάγουν;», C.E.A.R.S., <https://cears.edu.gr/%CE%BD%CE%AD%CE%B1/posotiki-vs-poiotiki/>.
- Ορφανίδης, Ν., Γαλάζης, Λ., Αντωνέλλος, Σ., Παπαμαργαρίτη, Σ., Παπακυριακού, Κ., Παπαλεοντίου, Μ. & Καλοζώης, Γ. (2016). *Αναλυτικό Πρόγραμμα Λογοτεχνίας Κοινού Κορμού Α' Λυκείου*. Περίγραμμα Περιεχομένου 2016-2017, http://www.moec.gov.cy/analytika_programmata/deiktes_epitychias_eparkeia/s/per_lyk_logotechnia_kk.pdf.
- Ρουμπής, Ν. (2014). «Η θέση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας», http://www.eens.org/EENS_congresses/2014/roubis_nikos.pdf.
- Σακελλαροπούλου, Ε. (2013). «Διγλωσσία και τρόπου διαχείρισής της στην εκπαιδευτική πράξη», http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi9/ypodراسi9.2b_2013/2_%CE%98%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1/2.1_%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CF%83%CE%B1%20%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B4%CE%B9%CE%B3%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82.pdf
- Σκούρτου, Ε. & Κούρτη- Καζούλλη, Β. (2015). «Εισαγωγή», στο Ε. Σκούρτου & Β. Κούρτη- Καζούλλη (επιμ.), *Διγλωσσία και διδασκαλία δεύτερης γλώσσας*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

- Σπανός, Γ. (2002). «Η γλώσσα ως προσδιοριστικός παράγοντας της διδασκαλίας της λογοτεχνίας στη νεοελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση», στο Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε. (επιμ.), *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, σ σ. 69-74, Θεσσαλονίκη: Τυωθήτω.
- Σπανός, Γ. (2016). «Η αναγνωστική- αισθητική ανταπόκριση ως δυνατότητα για άσκηση μαθητών στη δημιουργική ανάγνωση», στο *10ο Πανελλήνιο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρίας Ελλάδος «Λογοτεχνία και Παιδεία»*, Βιβλίο *Περιλήψεων*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Τσοκαλίδου, Ρ. & Κουτούλης, Κ. (2015). «Η διαγλωσσικότητα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: μία πρώτη διερεύνηση», στο Χατζηδάκη, Α. (επιμ.), *Κοινωνιογλωσσικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στην πολιτισμική ετερότητα στο σχολείο*, Περιοδικό *Επιστήμες της Αγωγής*, Θεματικό Τεύχος 2015: 161-181.
- Τσοκαλίδου, Ρ. (2004). *Το πρώτο μου βιβλίο για τη διγλωσσία*, Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκη.
- Χατζηπαναγιωτίδη, Α. (2010). «Η κουλτούρα στην αίθουσα διδασκαλίας μίας ξένης γλώσσας. Η περίπτωση της νέας ελληνικής», στο Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.), *Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή, «Η διδασκαλία της ελληνικής ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης γλώσσας*, 9 Σεπτεμβρίου. http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diasporanew/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480